

REDEGØRELSE FOR DET LOKALE AGENDA 21-ARBEJDE I REGIONER OG KOMMUNER

JANUAR 2019

Erhvervsministeriet
Slotsholmen 10-12
1216 København K

Tlf 33 92 33 50
evm@evm.dk

Indhold

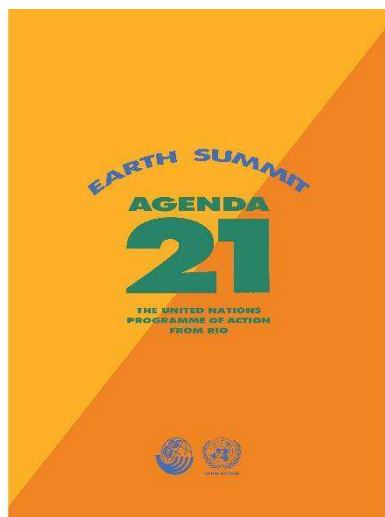
Kapitel 1: Lokal Agenda 21 og verdensmålene.....	3
Kapitel 2: Sammenfatning	5
Kapitel 3: Kommunernes arbejde med lokal Agenda 21	5
Kapitel 4: Regioners arbejde med LA21.....	15
Kapitel 5: Kommunernes arbejde med verdensmålene.....	20
Bilag 1: Lovgrundlaget	22
Bilag 2: Metode og afgrænsning	24

Nærværende rapport udgør erhvervsministerens redegørelse til Folketingets Erhvervs-, Vækst- og Eksportudvalg om kommunernes og regionernes arbejde med lokal Agenda 21 (LA21) i perioden 2014- 2.kvartal 2018.

Kapitel 1: Lokal Agenda 21 og verdensmålene

1.1 Baggrund for lokal Agenda 21

Begrebet Agenda 21 stammer fra FN's konference om miljø og udvikling i Rio de Janeiro i 1992, hvor det omfattende handlingsprogram "Agenda 21" blev vedtaget af alle deltagende 180 stater – herunder Danmark.

Programmet var en handlingsplan for, hvordan verden kunne opnå en bæredygtig udvikling i det 21. århundrede. I programmets kapitel 28 opfordres der til, at de lokale myndigheder sætter bæredygtig udvikling højt på dagsordenen, bl.a. ved at inddrage lokalsamfundenes mange aktører. Dette er, hvad der sidenhen er blevet kendt som lokal Agenda-21 (herefter LA21).

LA21 er udsprunget af en opfattelse af, at det er i lokalsamfundet, at internationale og nationale politikker udmøntes – tæt på lokale myndigheder, institutioner, foreninger, virksomheder og de enkelte borgere og husstande.

Kommunerne og regionerne skal efter planloven hvert 4. år i første halvdel af den kommunale valgperiode udarbejde en redegørelse for deres strategi for en bæredygtig udvikling (lokal Agenda 21-strategier).

Erhvervsministeren, tidligere miljøministeren, skal hvert fjerde år udarbejde en redegørelse for det lokale Agenda 21-arbejde i regioner og kommuner til et af Folketinget nedsat udvalg. Redegørelsen skal tilvejebringes i samarbejde med de kommunale organisationer.

Seneste redegørelse, der beskriver kommunernes og regionernes arbejde med Lokal Agenda 21 i perioden 2010-2013 blev forelagt det daværende Miljøudvalg i februar 2014.

Denne redegørelse er udarbejdet af Erhvervsstyrelsen på baggrund af gældende indsendte og indsamlede LA21-strategier fra kommuner og regioner i juli 2018.

1.2 Baggrund for verdensmålene

I 2015 vedtog FN 17 nye verdensmål, der skulle erstatte de tidligere Millennium Development Goals og samtidig genbekræfte de internationale forpligtelser fra Rio '92. FN fastholdt således fokus på og opbakning til at sikre en lokal forankring af en bæredygtig udvikling.

Verdensmålene indeholder 17 brede målsætninger, der både forholder sig til sociale, økonomiske og miljømæssige faktorer.

Kapitel 2: Sammenfatning

Regionsråd og kommunalbestyrelser skal inden udgangen af den første halvdel af den kommunale og regionale valgperiode offentliggøre en redegørelse for deres strategi for regionens henholdsvis kommunens bidrag til en bæredygtig udvikling i det 21. århundrede.

I denne redegørelse indgår LA21-materiale fra 89 kommuner og dermed er ca. 90 pct. af landets 98 kommuner repræsenteret. Alle fem regioner har indsendt en strategi for deres lokale Agenda 21-arbejde og udgør dermed 100 %.

Overordnet er der en stor forskel på den måde, kommunerne og regionerne har valgt at imødekomme planlovens krav om udarbejdelse af en LA21-strategi. Der er eksempler på politiske visioner for kommunens grønne udvikling og konkrete handlingsplaner, samt kommuner der redegør for, at de vil arbejde med de fem indsatsområder uden at uddybe nærmere.

Generelt ses der en udvikling fra, at kommunerne omtaler indsatsområder som politisk formulerede målsætninger i en selvstændig LA21-strategi, til at indsatserne i højere grad er forankret i konkrete og praktiske initiativer i de forvaltninger, der typisk har den udførende kompetence. Dette betyder dog ikke, at kommunerne ikke arbejder med de specifikke indsatsområder. Indsatserne er i stedet forankret i praksisorienterede tiltag. Dette kommer særligt til udtryk i kommuner, der i dag arbejder med den bæredygtige omstilling integreret i kommunens øvrige planer og strategier frem for en selvstændig LA21-strategi.

Selv om Verdensmålene er nye, har flere kommuner allerede taget dem til sig. Således arbejder ca. halvdelen af kommunerne med verdensmålene eller har planer om at arbejde med verdensmålene. Størstedelen af kommunerne nævner, at den kommende planstrategi vil inkludere verdensmålene, som rettesnor for kommunens arbejde de kommende 12 år.

Kapitel 3: Kommunernes arbejde med lokal Agenda 21

I alt har 3 kommuner udarbejdet en særskilt LA21-strategi, 68 har indarbejdet strategien i planstrategien og 18 kommuner har valgt at indarbejde strategien i forskellige strategi-, politik- og

handleplanspapirer, uden direkte at benævne dem som LA21-strategier.

Den stigende integration af LA21 i diverse strategier vidner om, at kommunerne ser bæredygtighedstematikken som en integreret del af deres planlægningsarbejde. Det har dog den effekt, at kommunernes arbejde med at opfylde planlovens krav bliver sværere at udlede, da fokus i strategierne deles med andre af kommunens politiske handleplaner. En procentvis nedgang i flere af indsatsområderne kan derfor skyldes, at kommunerne i højere grad har indarbejdet LA21 i andre dele af kommunens strategiarbejde.

3.1 Strategiernes størrelse

Strategiernes størrelse og form varierer meget fra kommune til kommune alt efter, om de har udarbejdet en særskilt strategi, et separat kapitel i planstrategien eller som et integreret element i planstrategien. Størstedelen af kommunerne har valgt at udarbejde et særskilt LA21-kapitel i deres kommunalplansstrategi. Her varierer omfanget fra 1 side til 6 sider. Mange af disse kommuner har desuden integreret LA21 i kommuneplanstrategien i form af "bæredygtighed" som tematik. Her er der stor differentiering i forhold til, hvor meget dette fylder. Nogle kommuner har det som et gennemgående tema, mens andre forholder sig til emnet sporadisk. Det er derfor svært at tegne et billede af disse strategiers konkrete omfang.

Det skal desuden i denne sammenhæng nævnes, at der i gennemlæsningen ikke er observeret en klar sammenhæng mellem størrelse og strategiernes ambitionsniveau. Dog udmærker de kommuner, som har udarbejdet en særskilt LA21-strategi sig typisk ved at være mere konkrete og handlingsorienterede.

3.2 Kommunerne og de fem indsatsområder

Kommunerne skal ifølge planloven § 33 a, stk. 3, inden udgangen af første valgperiode, redegøre for deres arbejde inden for de fem indsatsområder om:

- 1) Mindskelse af miljøbelastningen
- 2) Fremme af biologisk mangfoldighed
- 3) Fremme af en bæredygtig byudvikling og byomdannelse
- 4) Inddragelse af befolkningen og erhvervslivet i det lokale Agenda 21-arbejde
- 5) Fremme af et samspil mellem beslutningerne vedrørende miljømæssige, trafikale, erhvervsmæssige, sociale,

sundhedsmæssige, uddannelsesmæssige, kulturelle, og økonomiske forhold.

Tabel 1 Fordelingen af kommuner, der forholder sig til de fem indsatsområder.

Tabel 1	Antal i 2018	2018 %	2013 %	2009 %
Ingen af indsatsområderne nævnes	1	1,1	2	11
1 af lovens indsatsområder	3	3,2	1	2
2 af lovens indsatsområder	7	7,8	5	4
3 af lovens indsatsområder	22	24,7	10	1
4 af lovens indsatsområder	24	26,9	19	7
5 af lovens indsatsområder	31	34,8	63	75
Samlet	89	100	100	100

Som det ses af tabel 1 har 35% af kommunerne i 2018 forholdt sig til alle fem indsatsområder mod 63% i 2013. De tre første indsatsområder er tematisk knyttet til den fysiske udvikling, mens de to sidste typisk forholder sig til det organisatoriske og processuelle. Der er et naturligt overlap mellem dele af indsatserne, idet flere af kommunerne f.eks. skriver, at de vil mindske miljøbelastningen gennem en bæredygtig byudvikling. I sådanne tilfælde tæller indsatsen begge steder i denne opgørelse.

Tabel 2 Andel af strategier der forholder sig til de hver af de fem indsatsområder.

Tabel 2	Antal i 2018	2018 %	2013 %	2009 %
Mindske miljøbelastningen	80	89	95	86
Fremme af bæredygtig byudvikling og byomdannelse	84	94	92	82
Fremme af biologisk mangfoldighed	53	59	80	88
Inddragelse af befolkningen og erhvervslivet	68	76	90	81
Fremme af samspil mellem beslutningerne vedrørende miljømæssige, trafikale, erhvervmæssige, sociale, sundhedsmæssige, uddannelsesmæssige,	38	42	76	79

kulturelle og økonomiske forhold				
----------------------------------	--	--	--	--

Sammenlignet med redegørelsen fra 2014 er antallet af strategier, som omhandler mindskelse af miljøbelastningen og fremme af en bæredygtig byudvikling på ca. samme niveau. Til gengæld ses der et fald i fremme af den biologiske mangfoldighed, inddragelse af befolkningen og erhvervslivet, samt fremme af samspil mellem beslutninger.

Den største tilbagegang ses inden for fremme af samspil mellem beslutninger, som er faldet med 34 procentpoint.

Tabel 3 Hyppigst nævnte indsats i kommunernes strategier i forhold til hvert af de fem indsatsområder.

Tabel 3	Oftest nævnte indsats i 2018	Oftest nævnte indsats i 2013	Oftest nævnte indsats i 2009
Mindske miljøbelastning	<i>Reduktion i energiforbrug</i>	<i>Reduktion i energiforbrug</i>	<i>Reduktion i energiforbrug</i>
Fremme af bæredygtig byudvikling og byomdannelse	<i>Fremme af bæredygtig planlægning og byggeri</i>	<i>Bæredygtig planlægning og byggeri</i>	<i>Lavenergi-byggeri</i>
Fremme af biologisk mangfoldighed	<i>Beskyttelse af flora og fauna</i>	<i>Beskyttelse af flora og fauna</i>	<i>Beskyttelse af søer og vandløb</i>
Inddragelse af befolkningen og erhvervslivet	<i>Borgerinddragelse generelt</i>	<i>Borgerinddragelse generelt</i>	<i>Borgerinddragelse generelt</i>
Fremme af samspil mellem beslutningerne vedrørende miljømæssige, trafikale, erhvervmæssige, sociale, sundhedsmæssige, uddannelsesmæssige, kulturelle og økonomiske forhold	<i>"Feje for egen dør"</i>	<i>"Feje for egen dør"</i>	<i>Grønne regnskaber og indsatser</i>

Som det fremgår af tabel 3 er de oftest benævnte indsatser i 2018 i høj udstrækning de samme som i redegørelserne fra 2009 og 2014.

I redegørelsen fra 2014 nævnes genetableringen af grønne råd som et LA21-initiativ. I 2018 nævnes de grønne råd fortsat som et rådgivende organ for kommunen i natur, miljø, klima og planlægnings spørgsmål. Herudover bliver lokale naturråd desuden nævnt i forbindelse med etablering af Grønt Danmarkskort.

3.3 Indsatsområderne udfoldet

Kommende afsnit ser nærmere på hvert af de fem indsatsområder og de hyppigst omtalte emner, som kommunerne har knyttet hertil. Erhvervsstyrelsen går ikke i detaljer med hvert af emnerne, men fremhæver under hvert indsatsområde emner, som har en særlig relevans.

3.3.1 Mindskelse af miljøbelastning

Som beskrevet i *tabel 2* berører 89 % af strategierne kommunernes arbejde med at mindske miljøbelastningen.

Tabel 4 Hyppigst omtalte emner.

Tabel 4	Antal i 2018	2018 %	2013 %	2009 %
Reduktion af energiforbruget	66	74	86	64
Mindskelse af CO ₂ -udslip	61	69	74	NA
Styrkelse af vedvarende ressourcer	61	69	68	24
Affaldshåndtering og genanvendelse	43	48	43	47
Beskyttelse af grundvand	28	31	40	49
Spildevand	17	19	25	31
Luftforurening	6	7	16	20
Kemikalieforbrug	5	6	8	34

Som det fremgår af tabel 4 beskæftiger et flertal af kommunerne sig med, hvad man bredt kan definere som hovedområderne indenfor mindskelse af miljøbelastningen; reduktion af energiforbruget (66%), mindskelse af CO₂-udslippet (61%) samt styrkelse og udbredelse af vedvarende energikilder (61%).

74% af kommunerne forholder sig aktivt til reduktion af energiforbruget, der bredt dækker over tiltag, der har til formål at reducere den mængde energi, der benyttes. Dette omfatter tiltag såsom udskiftning af lyskilder til LED, energirenovering af bygninger, indkøb af mindre ressourcekrævende apparater.

Med undtagelse af *styrkelse af vedvarende ressourcer* samt *affaldshåndtering og genanvendelse* har der været et lille fald i andelen af kommunerne, der beskæftiger sig med emnerne. Meget

tyder på, at nogle af emnerne er rykket væk fra LA21-strategierne og over i sektorplaner såsom spildevandsplaner eller naturkvalitetsplaner (der ofte har en stærk forbindelse til grundvandsbeskyttelse) og forsyningsplaner.

Luftforurening (6%) og kemikalieforbrug (7%) er fortsat at finde som indsatsområder i visse kommuners arbejde med at mindske miljøbelastningen. Indsatsområderne fylder ligesom i 2013 betragteligt mindre i kommunernes agenda-21 arbejde, end de gjorde i 2009.

3.3.2 Fremme af bæredygtig byudvikling

Som beskrevet i tabel 2 forholder 94% af kommunerne sig til *fremme af bæredygtig byudvikling*. Dette er en marginal stigning på 2 procentpoint fra 2013. Indsatsområdet er det område flest kommuner beskæftiger sig med, og hvor de konkrete indsatser og handlinger er mest diverse.

Tabel 5 Hyppigst forekommende emner indenfor indsatsområdet bæredygtig byudvikling:

Tabel 5	Antal i 2018	2018 %	2013 %	2009 %
Fremme af bæredygtig planlægning og byggeri	53	59	73	NA
Fremme af cyklisme og kollektiv transport	49	55	66	NA
Bæredygtighed i lokalplanerne	48	53	20	19
Lavenergihuse og energirecovering	47	53	69	28
Grønne og blå elementer i byerne	44	49	47	10
Klimatilpasningsplanlægning	35	39	NA	NA
Stationsnærhed	14	16	16	15

Emnet *fremme af bæredygtig planlægning og byggeri* er faldet med 14 procentpoint i forhold til redegørelsen fra 2014. Til gengæld er der en markant stigning på 33 procentpoint i forhold til emnet *bæredygtighed i lokalplanerne*. Dette kan ses som et udtryk for, at bæredygtighed i højere grad i dag forankres og slår igennem i den konkrete planlægning.

Klimatilpasningsplanlægning er et nyt emne som flere kommuner tillægger stor vægt. Som opfølgning på økonomaftalen mellem KL og regeringen fra 2013, har kommunerne udarbejdet klimatilpasningsplaner for håndteringen af risikoen for oversvømmelse ved fremtidige kraftige regnskyl. Klimatilpasningsplanerne har fundet vej ind i denne generation af LA21 og bæredygtighedsstrategier og udgør heri en central del for

39% af kommunerne. I de tidligere opgørelser har emnet *grønne og blå elementer i byerne* haft et delvist overlap med *klimatilpasningsplanlægningen*. *Grønne og blå elementer i byerne* har dog også andre bæredygtige fokusområder, såsom fremme af biologisk mangfoldighed og binding af CO₂ foruden de rekreative værdier disse ofte bliver tillagt.

3.3.3 Fremme af biologisk mangfoldighed

Som beskrevet i tabel 2 berører 59 % af de 89 kommuner *fremme af biologisk mangfoldighed* i det tilsendte LA21-materiale.

Tabel 6 Hyppigst forekommende emner om fremme af biologisk mangfoldighed.

Tabel 6	Antal i 2018	2018 %	2013 %	2009 %
Beskyttelse af flora og fauna	35	39	58	NA
Beskyttelse af søer vandløb og vådområder	23	26	35	55
Etablering af nye naturområder	11	12	NA	NA
Sikre og fremme økologiske forbindelseslinjer	10	11	NA	NA
Beskyttelse af havene og kystområder	9	10	23	23
Skovrejsning	8	9	15	26

Foruden beskyttelse af eksisterende natur, der i denne opgørelse er opdelt på hhv. flora og fauna, søer, vandløb og vådområder samt havene og kystområder, optræder der emner, som har en mere praktisk karakter. Det drejer sig om etablering af nye naturområder, skovrejsning og sikring og fremme af økologiske forbindelseslinjer.

Selvom der er sket et fald i kommunernes indsatser indenfor beskyttelsesområderne, vidner kommuneplansdata fra Plandata.dk om, at andelen af kommunerne, der aktivt arbejder med fremme og sikring af biologisk mangfoldighed direkte og indirekte, er markant højere end det, der kan udledes af materialet tilsendt af kommunerne

3.3.4 Inddragelse i det lokale Agenda 21 arbejde

Som beskrevet i tabel 2 forholder 76 % af de 89 kommuner sig til *inddragelse af befolkningen og erhvervslivet* i det tilsendte LA21-materiale.

Tabel 7 Hyppigst forekommende emner om inddragelse i det lokale Agenda 21 arbejde.

Tabel 7	Antal i 2018	2018 %	2013 %	2009 %
Borgerinddragelse generelt	67	75	78	50
Inddragelse af erhvervslivet generelt	57	64	73	39
Kampagner ift. Forbrugeradfærd	24	27	56	14
Inddragelse af foreninger, organisationer m.v.	21	24	55	NA
Uddannelse af børn og unge	20	23	27	27
Grønt råd og LA21-grupper	16	18	39	21
Udvikling af bæredygtigt landbrug	6	7	16	13

Inddragelsen af både borgere, foreninger og erhvervslivet har mange facetter i kommunernes arbejde. Emnerne i det tilsendte materiale spænder bredt fra generel inddragelse i form af høringer af diverse strategier, planer og tiltag til understøttelse af lokale virksomheds- og borgerdrevne initiativer.

Hvis der ses nærmere på emnerne, er der særligt en række tematikker, der går på tværs i flere kommuner:

- I relation til fremme af biologisk mangfoldighed påpeger kommunerne ofte, at naturplejen er overgået til lokalbefolkningen, eller at man har en målsætningen herom.
- For at nedbringe CO₂-udslippet skriver kommunerne, at det ikke er nok, at det kun er kommunen, der overgår til vedvarende energi og reducerer sit energiforbrug.
- Kommunerne beskriver ofte, at en forudsætning for, at kommunernes visioner om cirkulær økonomi og en højere grad af genanvendelse kan lykkes er, at borgere og virksomheder arbejder sammen om at løfte opgaven.

3.3 5 Fremme af samspil mellem beslutninger

Indsatsområdet omhandlende *samspil mellem beslutninger vedrørende miljømæssige, trafikale, erhvervsmæssige, sociale og sundhedsmæssige, kulturelle og økonomiske forhold* er det mindst belyste indsatsområde, hvor kun 42 % af kommunerne forholder sig direkte til området.

Tabel 8 Hyppigst nævnte emner inden for fremme af samspil mellem beslutninger.

Tabel 8	Antal i 2018	2018 %	2013 %	2009 %
----------------	---------------------	---------------	---------------	---------------

"Feje for egen dør"	37	41	60	20
Grønne regnskaber og indikatorer	32	36	32	38
Kampagner internt i kommunen	25	28	13	14
Evaluering af bæredygtighedsstrategi	24	27	9	6
LA21 vurderinger i alle relevante sager	10	11	40	25
Agenda 21 koordinator i kommunen	4	5	10	15

Som det ses af tabel 8, er det fortsat "fejning for egen dør", der fylder mest, når der skal sikres et bæredygtigt samspil mellem de forskellige søjler i forvaltningen. Denne kategori er meget bred og omfatter alt fra energigrenovering af egne bygninger, overgang til lokale grønne energikilder, udskiftning af transportflåden til el- og brintbiler, miljøscreeninger, øget affaldssortering og genanvendelse internt i kommunen og mange andre små tiltag, der skal gøre kommunen som virksomhed til et foregangsbillede.

Et andet relevant nedslagspunkt er kommuner, der i det indsendte materiale aktivt oplyser om, at de arbejder med grønne regnskaber og indikatorer. Her ses en lille stigning ift. til 2013.

I den forbindelse kan det nævnes, at i januar 2018 har 71 kommuner indgået en aftale med Danmarks Naturfredningsforening om at være Klimakommune. Denne aftale omfatter en årlig reduktion af CO₂-udslippet på 2%, samt udarbejdelse af en årlig opgørelse, som ofte betegnes som et grønt regnskab med tilhørende indikatorer. Desuden har 37 danske kommuner underskrevet "Borgmesterpagten", der forpligter kommuner til at udarbejde handleplaner for klimainsatsen samt overvågningsrapporter. På baggrund af dette må det altså forventes, at en større andel af kommunerne arbejder aktivt med samspillet mellem sektorer, med regnskaber, handleplaner og evaluering som værktøjer, men at dette ikke er blevet ekspliciteret i det tilsendte LA21-materiale.

Når indsatsområdet formuleres *Fremme af samspil mellem beslutningerne vedrørende miljømæssige, trafikale, erhvervmæssige, sociale, sundhedsmæssige, uddannelsesmæssige, kulturelle og økonomiske forhold* kan det fortolkes som en forventning om, at der skal opstå synergieffekter mellem de kommunale forvaltninger, der løfter den bæredygtige dagsorden. Nogle kommuner har valgt at beskrive tiltagene separat inden for forskellige sektorplaner, mens andre kommuner

har forsøgt at skabe en samlet fortælling, der sætter tiltag i spil med hinanden.

Et eksempel, der har optrådt i flere LA21-strategier, omhandler trafiksikkerhed. Her har kommunen et politisk mål om at forbedre trafiksikkerheden for de bløde trafikanter. For at realisere dette vil kommunen bygge flere cykelstier. Tanken er her, at cykelstierne ikke kun skaber trafiksikkerhed, men også et incitament for bilisterne til at skifte bilen ud med cyklen, da cykelforbindelserne bliver bedre, og alternativet derfor fremstår mere attraktivt. Flere grønne trafikanter er et af de mest effektive bidrag til at mindske miljøbelastningen, da det både modvirker CO₂-udledningen og luftforureningen. I eksemplet kommer samspillet for alvor til udtryk, når trafiksikkerhedsmålsætningen suppleres med kommunens politik for gadebelysning, der stiller krav om, at belysning af veje skal ske med energibesparende LED lys.

Kapitel 4: Regioners arbejde med LA21

Alle 5 regioner har tilsendt LA21-materiale til Erhvervsstyrelsen. 3 regioner har indsendt klima-, energi- og bæredygtighedsstrategier, 1 region har indsendt den regionale udviklingsstrategi, mens den sidste region har indsendt en afrapportering over LA21-arbejdets indarbejdelse i en lang række strategier. Materialet udgør datagrundlaget for nærværende redegørelse.

4.1 Regionerne og de fem indsatsområder

Regionerne skal ifølge planloven § 33 a, stk. 2, inden udgangen af første valgperiode redegøre for deres arbejde inden for de fem indsatsområder om:

§33, stk. 2. Strategien skal for regionsrådets vedkommende indeholde regionsrådets politiske målsætninger for det fremtidige arbejde inden for følgende indsatsområder:

- 1) Mindskelse af miljøbelastningen,
- 2) fremme af en bæredygtig regional udvikling,
- 3) inddragelse af befolkningen og erhvervslivet i det lokale Agenda 21-arbejde og
- 4) fremme af et samspil mellem beslutningerne vedrørende miljømæssige, trafikale, erhvervmæssige, sociale, sundhedsmæssige, uddannelsesmæssige, kulturelle og økonomiske forhold.

Tabel 9 Fordelingen af regioner, der forholder sig til de fire indsatsområder.

Tabel 9	Antal i 2018	2018 %	2013 %	2009 %
1. Mindskelse af miljøbelastningen	5	100	100	100
2. Fremme af en bæredygtig regional udvikling	5	100	80	100
3. Inddragelse af befolkningen og erhvervslivet	4	80	100	100
4. Fremme et samspil mellem beslutningerne vedrørende miljømæssige, trafikale, erhvervmæssige, sociale, sundhedsmæssige, uddannelsesmæssige, kulturelle og økonomiske forhold.	4	80	100	100

Som det ses af tabellen, er der en tilbagegang på to af indsatsområderne, mens der på *fremme af bæredygtig regional udvikling* er en fremgang.

4.1.1 Mindskelse af miljøbelastningen

Alle regionerne arbejder med *mindskelse af miljøbelastning*. Inden for 4 af regioner omhandler de konkrete tiltag primært regionens egen virksomhed, mens den sidste region har fokus på erhvervslivet i regionen.

Tabel 10 Hyppigst nævnte emner indenfor indsatsområdet mindskelse af miljøbelastningen.

Tabel 10	Antal i 2018	2018 %	2013 %	2009 %
Mindskelse af CO ₂ -udslip	5	100	100	NA
Styrkelse af vedvarende ressourcer	5	100	60	20
Reduktion af energiforbruget	4	80	100	80
Affald og genanvendelse	4	80	60	20
Kemikalieforbrug	2	40	60	40
Beskyttelse af grundvand	2	40	40	40
Økologi & klimacertificering i indkøb	2	40	NA	NA
Jordforurening	1	20	NA	NA
Luftforurening	0	0	20	20
Spildevand	2	40	80	20

Som det fremgår af tabellen ligger regionernes arbejde med emner indenfor *mindskelse af miljøbelastning* på ca. samme niveau som i 2013. Der ses dog et mindre fald indenfor *reduktion af energiforbrug, kemikalieforbrug, beskyttelse af grundvand og spildevandshåndtering*.

For de regioner der beskæftiger sig med *mindskelse af miljøbelastning*, relaterer de konkrete indsatser sig ofte til bygninger, bygge- og renoveringsprojekter f.eks. indenfor sygehusområdet.

Af nye tiltag ses det bl.a., at to af regionerne har beskrevet klimacertificering og krav om økologi i deres LA21-arbejde, mens en enkelt region fokuserer på sin rolle som miljømyndighed, der har forpligtelser i forhold til at kortlægge og rense jordforureninger.

4.1.2 Fremme af en bæredygtig regional udvikling

Alle regionerne arbejder med indsatsområdet *fremme af bæredygtig regional udvikling*. De konkrete tiltag varierer dog markant i karakter og type.

Tabel 11 Hyppigst nævnte emner indenfor Fremme af en bæredygtig regional udvikling.

Tabel 11	Antal i 2018	2018 %	2013 %	2009 %
Fremme af cyklisme og kollektiv transport	4	80	80	0
Fremme af bæredygtig planlægning og byggeri	3	60	80	40
Lavenergihuse og energirenovering	5	100	60	20
Fremme industrielle energimæssige synergieffekter	1	20	0	0

Fremme af cyklisme og kollektiv trafik er fortsat et fokuspunkt for 4 af regionerne, og indsatsområdet dækker blandt andet over at sikre gode cykelforbindelser til regionale servicecentre, arbejde for at gøre den regionale kollektive trafik grønnere samt trafikpolitiske udspil, der omhandler udbredelse af kollektiv trafik. Tre ud af fem regioner beskæftiger sig med fremme af bæredygtig planlægning.

Samtlige regioner beskæftiger sig med lavenergihuse og energirenovering. Størstedelen af dette arbejde er rettet mod regionerne som virksomhed, mens der også er enkelte eksempler på, at tiltagene er rettet mod understøttelse af virksomheders energieffektivitet.

Fremme af industrielle energimæssige synergieffekter udtrykker den regionale vækst- og udviklingsstrategis fokus på at skabe synergieffekter mellem virksomheder i regionen. Synergieffekten skal ses som et ønske om at skabe et samspil omkring genanvendelse af ressourcer, der samlet set mindsker CO₂ – udslippet og det samlede energiforbrug i regionen.

4.2.3 Inddragelse af befolkningen og erhvervslivet i det lokale Agenda 21-arbejde

Det tredje indsatsområde for regionerne omhandler inddragelse af erhvervslivet og borgere i Agenda 21 arbejdet.

Tabel 13 Hyppigst forekommende emner inden for inddragelse af befolkningen og erhvervslivet i det lokale Agenda 21-arbejde.

Tabel 13	Antal i 2018	2018 %	2013 %	2009 %
Inddragelse af erhvervslivet	4	80	60	60

Borgerinddragelse generelt	2	40	40	40
Grønt råd og LA21 arbejdsgrupper	2	40	60	0
Kampagner ift. forbrugeradfærd	1	20	60	0
Uddannelse af børn og unge	0	0	0	40
Inddragelse af foreninger, organisationer m.v.	0	0	20	NA
Uddannelse af børn og unge	0	0	0	40

I forhold til 2013 er der sket et fald indenfor kampagner ift. forbrugeradfærd, Grønt råd og LA21-arbejdsgrupper og inddragelse af foreninger, organisationer m.v., mens inddragelse af erhvervslivet er steget. Her ses virksomheder som en aktiv medspiller i regionernes arbejde med bæredygtighed, og emnerne omhandler bl.a. det at understøtte virksomheder i at træffe de bæredygtige valg.

I to af regionerne er der fortsat arbejdsgrupper, der arbejder med tematikker, som har direkte ophæng i Agenda 21-arbejdet.

4.1.4 Fremme af et samspil mellem beslutningerne

Det fjerde indsatsområde som regionerne skal forholde sig til, er *fremme af samspil mellem beslutningerne* vedrørende miljømæssige, trafikale, erhvervsmæssige, sociale, sundhedsmæssige, uddannelsesmæssige, kulturelle og økonomiske forhold.

Tabel 14 Væsentligste indsatser i regionernes arbejde med fremme af samspil mellem beslutninger.

Tabel 14	Antal i 2018	2018 %	2013 %	2009 %
Kampagner internt i regionen	4	80	80	20
"Feje for egen dør"	4	80	80	20
Grønne regnskaber og indikatorer	4	80	80	80
Agenda 21vurderinger i alle relevante sager	2	40	60	40
Agenda 21 koordinator	0	0	40	60
Evaluerings af bæredygtighedsstrategi	1	20	20	20

4 ud af 5 regioner giver udtryk for, at de arbejder bredt med bæredygtighed på tværs af regionens egen virksomhed. Dette ses ved, at 4 af regionerne har lavet interne kampagner. Disse kampagner er primært rettet mod egne medarbejdere og

virksomhed og har et adfærdsændrende formål. 4 af de 5 regioner "fejer for egen dør" ved gennemgribende at arbejde for energioptimering og reducere af fodaftryk på kloden. Disse tiltag bliver for 4 af 5 regioner målt og indgår dermed i regionernes grønne regnskab.

I forhold til 2013 er antallet af regioner, der udtrykker, at de foretager bæredygtigheds-vurderinger i alle relevante sager faldet fra 3 til 2.

Kapitel 5: Kommunernes arbejde med verdensmålene

Verdensmålene er universelle, gensidigt afhængige og balancerer de tre dimensioner af bæredygtig udvikling – økonomisk, socialt og miljømæssigt.

Danmark har som medlem af FN forpligtet sig til at sikre implementering af verdensmålene og fremlagde i foråret 2017 sin handlingsplan, som sætter rammen for regeringens tilgang og prioriteter for opfølgningen på verdensmålene. Handlingsplanen danner desuden afsæt for handling og partnerskaber på tværs af det danske samfund. I planen opfordrer regeringen bl.a. alle aktører i Danmark til at engagere sig og bidrage til opnåelse af verdensmålene. Her fremhæves kommunerne som relevante samarbejdspartnere, herunder særligt på området med udviklingen af bæredygtige byer og lokalsamfund. Handlingsplaner på nationalt niveau er obligatoriske for FN's medlemslande, mens regioner og kommuner selv bestemmer, om de vil udvikle planer for verdensmålene.

Over 80% af kommunerne har i forbindelse med indsendelsen LA21-materiale givet udtryk for, at de arbejder med eller forventer at arbejde med verdensmålene fremadrettet, mens resten ikke har taget stilling eller ikke forventer at komme til at arbejde med verdensmålene. Ca. halvdelen af kommunerne har redegjort for, hvordan kommunen arbejder eller forventer at arbejde med FN's verdensmål.

I 2018 har Deloitte udgivet rapporten *"Fra globale mål til lokal udvikling - Nordisk rapport 2018"*, der belyser de nordiske kommuners arbejde og kendskab til verdensmålene.

Rapporten viser, at der fra 2017 til 2018 har været en væsentlig stigning i kendskabet til og opfattelsen af, hvor vigtige verdensmålene er. 80% af de mellemstore og store danske kommuner har i 2018 et højt kendskab til verdensmålene i modsætning til 50% i 2017.

Rapporten viser desuden, at 1 ud af de 3 adspurgte kommuner har en handlingsplan for, hvordan de vil implementere målene, hvilket igen er yderligere fremskridt i forhold til 2017, hvor det kun var 1 ud af 10.

Rapporten understøtter, at kommunerne i høj grad har taget 2030-dagsordenen og verdensmålene til sig som et vigtig strategisk redskab i kommunens planlægning og administration.

Deloitte fremhæver herudover, at de mest prioriterede verdensmål efter telefoninterviews med 48 kommunaldirektører er:

1. Klimaindsats
2. Bæredygtig energi
3. Bæredygtige byer og lokalsamfund

Alle tre ovenstående verdensmål er tematikker som kommunerne behandler i LA21-strategierne.

Bilag 1: Lovgrundlaget

Kommunernes og regionernes arbejde med LA21 er juridisk forankret i planloven:

§ 33 a. Regionsråd og kommunalbestyrelser skal inden udgangen af den første halvdel af den kommunale og regionale valgperiode offentliggøre en redegørelse for deres strategi for regionens henholdsvis kommunens bidrag til en bæredygtig udvikling i det 21. århundrede med oplysninger om, hvordan der skal arbejdes helhedsorienteret, tværfagligt og langsigtet, og hvordan befolkningen, virksomheder, organisationer og foreninger vil blive inddraget i arbejdet (lokal Agenda 21). Offentliggørelse kan ske udelukkende digitalt.

Stk. 2. Strategien skal for regionsrådets vedkommende indeholde regionsrådets politiske målsætninger for det fremtidige arbejde inden for følgende indsatsområder:

- 1) Mindskelse af miljøbelastningen,
- 2) fremme af en bæredygtig regional udvikling,
- 3) inddragelse af befolkningen og erhvervslivet i det lokale Agenda 21-arbejde og
- 4) fremme af et samspil mellem beslutningerne vedrørende miljømæssige, trafikale, erhvervmæssige, sociale, sundhedsmæssige, uddannelsesmæssige, kulturelle og økonomiske forhold.

Stk. 3. Strategien skal for kommunalbestyrelsens vedkommende indeholde kommunalbestyrelsens politiske målsætninger for det fremtidige arbejde inden for følgende indsatsområder:

- 1) Mindskelse af miljøbelastningen,
- 2) fremme af en bæredygtig byudvikling og byomdannelse,
- 3) fremme af biologisk mangfoldighed,
- 4) inddragelse af befolkningen og erhvervslivet i det lokale Agenda 21-arbejde og
- 5) fremme af et samspil mellem beslutningerne vedrørende miljømæssige, trafikale, erhvervmæssige, sociale, sundhedsmæssige, uddannelsesmæssige, kulturelle og økonomiske forhold.

Stk. 4. Den i stk. 1 nævnte redegørelse skal samtidig med offentliggørelsen sendes til erhvervsministeren.

§ 33 b. Erhvervsministeren giver hvert fjerde år en redegørelse for det lokale Agenda 21-arbejde i regioner og kommuner til et af Folketinget nedsat udvalg. Redegørelsen skal tilvejebringes i samarbejde med de kommunale organisationer.

Bilag 2: Metode og afgrænsning

Erhvervsstyrelsen har bedt alle kommuner og regioner om at indsende deres strategier til Erhvervsstyrelsen i juni 2018. 15 kommuner har ikke tilsendt LA21-materiale. For 6 af disse kommuner er der via kommunernes hjemmeside fundet materiale med strategier. De øvrige 9 kommuner har Erhvervsstyrelsen ikke modtaget materiale fra, og det har ikke været muligt at finde relevant materiale på kommunernes hjemmeside eller på plandata.dk.

Det tilsendte materiale fra kommunerne er navngivet på forskellig vis, men bliver alle behandlet som LA21-strategier, da kommunerne og regionerne har indsendt materialet som "lokal Agenda 21-strategi". Strategier hentet fra plandata.dk er kun inkluderet i undersøgelsen, såfremt de har været navngivet som en LA21-strategi enten selvstændigt eller i kombination med kommuneplanstrategien.

Redegørelsens tabeller er udarbejdet på baggrund af det tilsendte og indhentede materiale. Kommunerne og regionerne kan således have beskæftiget sig med de lovpligtige indsatsområder andre steder f.eks. i planstrategien eller i andre strategier.

3.1 Metodisk tilgang

De 89 kommunale og fem regionale LA21-strategier er vurderet med udgangspunkt i samme tematiske områder, som seneste undersøgelser fra 2009 og 2014, for at give et sammenligningsgrundlag.

Materialet fra alle kommuner og regioner er vurderet ud fra de samme overordnede tematiske indsatsområder med tilhørende underkategoriseringer, som beskriver, hvordan kommunerne og regionerne forsøger at bidrage til en bæredygtig udvikling. Der er ikke foretaget sammenligninger med redegørelsen fra 2005 grundet kommunalreformen i 2007.